

Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2018 m. rugpjūčio 17 d.

Nr. 30 (1292)

Sąskrydis „Su Lietuva širdy“ paliko gilų įspūdį

Rugpjūčio 4-ąją kartu su Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Telšių filialo atstovais, kuriems vadovauja R. Chmieliauskienė, ir Telšių choru „Tremties aidai“, vadovaujamo M. Ulkštinaitės, vykome į Ariogalos Dubysos slenyeje vykusį Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir laisvės kovų dalyvių sąskrydį „Su Lietuva širdy“.

Džiaugiamės kad buvome ištraukti į renginio programą ir diskusijų palapinėje turėjome progą pristatyti Telšių Žemaitės gimnazijos mokytojos Alos Mingelienės auklėtinį sukurtą filmą „(NE)vaikiški žaidimai“ apie pokariu, 1947–1949 metais, gimnazijoje veikusią pogrindinę organizaciją, kurią sudarė gimnazistai Z. Jaška, E. Benikas, A. Česnauskas, A. Chmieliauskas, V. Norkus, V. Martinavičius, Telšių mokytojų seminarijos auklėtiniai A. Būta, J. Kučinskas, A. Kabalinskas. Nariai slapta spausdino ir vasario 16 dieną platino atsišaukimus, ragino rajono gyventojus neprisidėti prie sovietų valdžios, nebendradarbiauti. Vaikinai pagal RTFSR Baudžiamojo Kodekso du straipsnius 58-1A (tėvynės išdavimas) ir 58-11 (grupinė antisovietinė veikla) straipsnius buvo nuteisti 10 metų katorgos darbų Kazachstano ir Vorkutos lageriuose.

Sąskrydis paliko didžiulį įspūdį, nes vienoje vietoje pamatyti tiek patriotiškai nusiteikusių senolių, jų vaikų ir vakaicių dar neteko... Renginys prasidėjo eisena, šventomis Mišiomis, po jų visi pasklido po aikštę, galėdami pasirinkti širdžiai mielą veiklą, renginį ar

reginį. Kadangi lankémés pirmą kartą, dominoviskas: apsilankéméme rajonų delegaciją susitikimų erdvėje, pasiklauséme jungtinio buvusių tremtinių choro koncerto, lankémés partizanų gyvenimo rekonstrukcijos stovykloje, klausémés pasakojimų, apžiūrėjome miško brolių ginkluotę, asmeninius daiktus, platintą spaudą, šalia aplankéméme įsikūrusią palapinę su šių laikų karine amunicija supažindinusiais kariais, apžiūrėjome lauko parodą apie visas Lietuvos partizanų apygardų veiklą.

Palapinėje „Misija Sibiras“ mus malonai nustebino uždeganties jaunų žmonių pasakojimas apie šių metų ekspediciją į Kazachstaną, aplankytus lagerius. Bendravome su ekspedicijos naure Giedre Lingyte. Mergina davė tvirtą pažadą, kad šiai mokslo metais aplankys Žemaitės gimnaziją ir papasakos savo įspūdžius ir išgyvenimus, patirtus misijoje. Labai jos lauksime.

Diskusijų palapinėje klausémés LK viršilos E. Kuckailio knygos „Laiškai iš Varviškės“ pristatymo, dalyvavome LR Seimo narių A. Ažubalio, L. Kasčiūno ir Ž. Pavilionio diskusijoje „Kodel Lietuvai reikia istorinės atminties politikos“, apžiūrėjome parodą „Laisvųjų testamentai“.

Sujaudino sutikto dar 1941 metais ištremto 89 metus einančio tremtinio Vinco Karvelio iš Naisių pasakojimas apie savo patirtus išgyvenimus ir liūdesį, kad šiai metais jau nebesutiko né vieno tais pačiais metais ištremto savo likimo brolio, nors rankoje laikomas

lentelės su užrašu vargai nepastebėtum. Nuliūdino ir tremtinės, paprašiusios nufotografuoti prie stilizuoto kryžiaus su tremties vieta pripažinimas, kad jau treji metai vis atvažiuojanti ir besitikinti kaip pažystamo iš tremties vietas sutiki – deja... Užtat visai šalia buriauosi pulkelis likimo brolių, jų veiduose švytėjo šypsenos, atrodė, kad nei karščiu, nei prabėgusiems metams jie nepavaldūs.

Buvome laimingi, kad sutikome ir Pietų Lietuvos partizanų vadų J. Vitkaus-Kazimieraičio ir A. Ramanauskos-Vanago ryšininką Juozą Jakavonį, gyvą tų tragiskų įvykių liudininką.

Prekybos miestelyje užtrukome prie palapinės, prekiavusios patriotiniais leidiniais, vartėme, pirkome sau ir mokiniam parodyti, ragavome giros, žirnių, kareiviškos košės, klausémés žmonių labai šiltai sutikto dainininko V. Šiškausko dainų, džiaugėmés besisukan-

čiomis dalyvių poromis. Nei metų naštost, nei skausmo, nei vargo lyg nebūta... Karštį žmonės irgi labai išradinai malšino, kas ledus laižydam, kas medžio paunksmėje išitaisė šnekūčiavosi, kas Dubysoje pliuškenosi. Jaunimas net tinklinio varžybose dalyvavo, vakių smagiai krykštavo ir renginiui suteikė gyvą liudijimą, kad šie susitikimai turi prasmę ir gražų tēstinumą.

Po pietų nusprendę vykti, nes kelias tolimas, visi sustojo bendrai nuotraukai, bet argi jaunatiškas širdis nutildysi... Autobuse netilo gražios lietuviškos dainos ir klegesys. Ačiū už pilietiškuo pamoką renginio organizatoriams bei nepailstančioms ir kiekvienam savo rūpestį, gerą nuotaiką ir širdies gerumą kelionės metu dovanojusioms Reginai Chmieliauskienei ir Mildai Ulkštinaitėi.

Vilija VAIČIULIENĖ

Lietuviai Sankt Peterburge

pranešimą „Kultūrų dialogas: lietuvių ir rusų simbolistų sąsajos 19 amžiaus pabaigoje ir 20 amžiaus pradžioje“.

Šiai metais minime ir kitą kultūros, meno įvyki – 500 metų pirmajam Lietuvos ekslibrisui. Apie jų kūrėjus, skliaudą pasaulyje kalbėjo Kauno ekslibristų klubo vadovas Juozas Rimkus. Jo pranešimą unikalias ekslibrisais papildė peterburgietis Stanislovas Gasiūnas.

Ne tik auksu žérintys cerkvii kupolai, išpudingi paminklai ir šventovės mena lietuvius. Kelionės vadovė, Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universiteto Turizmo fakulteto dekanė Teodora Dilkiene parengė plačią apžvalgą apie Palaimintają Teofilą Matulionį.

Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universiteto rektorė dr. Zita Žebrauskienė, kalbėdama tema „Drauge mes galime daugiau“, plačiai pristatė vyresniojo amžiaus žmonių mokymosi visą gyvenimą programą, bendrystę su kitomis nevyriausybiniemis organizacijomis.

Esame dėkingi LR generalinio konsulato Sankt Peterburge (Rusijos federacija) generaliniui konsului Dai-

niui Numgaudžiui, pagerbusiam konferenciją. Buvome pakviesti apsilankytí konsulate. Pedagogo istoriko išsilavinimą turintis D. Numgaudis susitikime papasakojo apie diplomatinę tarnybą konsulate, rūpinimasi čia gyvenančių lietuvių reikalais, lietuvių bendruomenių veiklą.

Generalinio konsulo dėka suorganizuotas susitikimas su renovuojamos Palaimintojo Teofilio Matulionio bažnyčios vikaru broliu Bernardinu. Lankémés atstatomoje Švč. Jėzaus Širdies bažnyčioje, kurią 1910–1917 metais statė Palaimintasis Teofilius Matulionis.

Susitikimo metu prisiminti 19 ir 20 amžiuje Imperatoriškoje dvare iškiloje katalikų akademijoje profesoriavę Motiejus Valančius, Maironis. Čia mokėsi gabiaus Lietuvoje veikusią kunigų seminariją auklėtiniai: A. Baranauskas, M. Reinys, K. Jaunius, J.B. Pranaitis, V. Mykolaitis-Putinas, būsimieji signatarai Kazimieras Šaulys, Jonas Vaiškaitis bei daugybė kitų.

Dalia POŠKIENĖ

Pamąstymai apie Europos Sąjungą

Diskusijos apie Europos Sąjungos teikiamą naudą ir galimą žalą vyko gerokai prieš Lietuvai stojantį ES. Jau buvome ištojė į NATO. Dalis politikų ir pilietiškai aktyvių žmonių suprato turėsiant didelę ekonominę naudą ir dar didesnes saugumo garantijas. Tačiau buvo ižvelgiami pavojai prarasti dalį tautos savasties ir suverenumo. Buvo nuogąsta jama, ar tame dideliame tautų katilе neprarasime savasties, savo nuo amžių puoselejamų tautinių ir krikščioniškių vertybų, kalbos, papročių, tradicijų, savito gyvenimo būdo. Tiek gal tai dar negreit įvyks, nes mūsų tautiniai sentimentai dar yra gyvi ir stiprūs.

Laikas parodė, kad nuogąstavimai turėjo pagrindo. Nebuvo laiku suprassta, kad prarasime trečdalį jaunų, kurių savo žmonių. Kad Briuselio biurokratai pradēs smulkmeniškai nurodinėti, kaip mes turime elgtis ir mąstyti, griauti mūsų tradicinį supratimą apie šeimą ir dorą. Mokyti mus tolerancijos tiems, kurie jokios tolerancijos mūsų vertybėms nepriapžiusta. Kiti griauna mūsų tradicinės šeimos sampratą. Turime sudaryti nusikaltėliams kalėjimuose geras sąlygas, lyg jie gyventų viešbutyje. Europos Žmogaus Teisių Teismas gina stribų ir kagėbistų teises, įpareigoja mokėti kompenzacijas nusikaltėliams už blogas kalėjimų sąlygas. Net norėdami paremti savo ūkininkus turime prašyti Briuselio leidimo. Europos Komisija skiria milionines baudas už 11 kilometrų savo geležinkelio išardymą, nors jų jau atstatome, ir dar daug kas. Pirmiausiai dėl to reikalinga ES reforma.

Žiniasklaidoje daug susirūpinimo dėl ES ateities, reiškiamos įvairios nuomonės. Vytautas Sinica stebisi, kodėl

niekas neatkreipė dėmesio į įtampą tarplietuvių eurooptimizmo bei Lietuvos politikų ir ES senbuvijų europasyvumą. Tai Lietuva gali palikti kvailio vietoje. Dar 2017 metais Europos Komisijos vicepirmininkas F. Timermanas yra pasakęs: „Tikrai tikiu, kad europinis projektas gali žlugti“. 2017 metais J. C. Junkeris paskelbė penkis galimus ES raidos scenarijus, kad šalys narės pasirinktu joms geriausią. Kitos šalys pradėjo aktyvias diskusijas. Lietuva – ne. Prof. V. Landsbergis pačiavėtė būti eurotautininkais. Ką tai reiškia? Ar mylėti Europą, kaip savo tėvynę? Bet juk pačioje Europoje eurotautininkų mažai ir jų vis mažėja.

Šiais metais Lietuvoje pasitikinčių ES yra 66 procentai, portugalų ir danų – po 57 procentus, o regiono kaimynų pasitikėjimas ES nesiekia ir 50 procentų. Tikrovė tokia, jei visuomenė nepasitiki savo valdžia, tai tikisi teisingesnio valdymo iš europinių institucijų. Lietuvoje tokio nepasitikėjimo yra bene daugiausia. Nusivylimas ES labiau auga ne tik pietinėse šalyse, bet ir Švedijoje jis vis labiau didėja. Rudenį vykiančiuose rinkimuose pergalė prognozuojama euroskeptiškai Švedijos demokratų partijai. Italijoje rinkimus laimėjus populistams, nauja vyriausybė atvirai prieštarauja ES diktatui pabégeliui klausimais. Apklausos rodo, kad ir Prancūzijoje už pasilikimą ES balsuotų tik 46 procentai piliečių, o švedų – 49 procentai. Taigi Europos federalizacijos tikrai nebus. Tik Lietuva, Suomija, Danija, Vokietija, Graikija, Lenkija ir Ispanija balsuotų už pasilikimą ES.

Lenkai ir vengrai, čekai ir slovakai išlieka tvirtais ES šalininkais, bet jų ir Nyderlandų, Danijos, Austrijos politi-

nai lyderiai kalba apie būtinas reformas dėl ES išsaugojimo. Nereformuojant ES, kyla grėsmė sugriūti dėl visuomenės nepalaikymo. Jie jau seniai formuoja alternatyvias ES ateities vizijas. Vakarų Europoje esama daug nusivylimos ES. Didžioji Britanija jau pasitraukė, mažu mažiausiai Prancūzijoje, Italiijoje ir Švedijoje visuomenės nuotaikos rodo apie pasitraukimo grėsmę. Vidurio Europa itin kritiška atvirų sienu politikai, vyriausybų vadovai atvirai kritikuja ES, tačiau – atsižvelgdami į savo visuomenės proeuropietiškumą ir nacionalinius interesus – deda pastangas išsaugoti ES ir priimti tam būtinas reformas, sustabdinti masinę imigraciją.

E. Makronas ir A. Merkel vis dar puoseleja didesnės Europos integracijos vizijas, tačiau neturi tam palaikymo nei tarp kitų Europos lyderių, nei tarp savo rinkėjų ir politikų. Lietuva gali toliau stebėti viską iš šalies ir įtikinėti savo neįvengiamą Europos federalizaciją. ES galima ir būtina išsaugoti, tam būtina atsisakyti gilesnės funkcinės integracijos ir kosmopolitinio atvirumo iliuzijų. Europos tautos tai vis griežčiau atmeta. Lietuva nebus ES griovėjų stovykloje, tačiau turime padėti kritiškiems reformatoriams.

Mantas Bileišis mano, kad „Brexit“ įvykiai rodo, jog dalis šalies intelektinio elito kaip pagrindinį priešinkamato ne Maskvą, o Briuselį. Vienam tiek viena, tiek kita sąjunga atrodo vienodos, kitam – dvi imperijos, tik viena – Raudonoji, o kita – Mėlynoji. Ištikrujų abu personažai klysta lygindami šias dvi sistemas, bet „Brexit“ parodė, kad daugybė žmonių mano, jog Briuselis giesiasi to, kas jam nepriklauso. Toks argumentavimas parodo ES silpny-

bes, kurias ištaisyti dabar tektų ir mums. ES – ne imperija, bet ir Europa – ne sąjunga, nors jai reikėtų tokiai tapti.

Alvydas Medailinskas pažymi, jog narystė ES suteikia tik minkštiasias saugumo garantijas. Kietasias suteikia tik NATO, o jos abi kartu yra didžiausias mūsų išorės saugumo garantas. ES blaškosi tarp dviejų kraštutinumų: federalistinės Europos modelio ir valstybių bendrijos, kur kiekviena šalis pati rūpinasi savimi.

Virginijaus Savukyno nuomone, Europos Sąjunga yra puikus projektas, įrodės savo naudą: kol kas nekielė joks karas tarp šalių, kurios priklauso šiam aljansui. O tai labai daug, jei pažvelgsime į istoriją. Tačiau kokia ateities Europa? Akivaizdu, kad tautinis tapatumas niekur neišnyko, jis yra labai svarbus. O Briuselio biurokratų kartojami užkeikimai sukelia erzelį nuo Graikijos į Lenkijos. Jie vis kartoja, jog reikia daugiau europietiškumo, tačiau neaišku, kas tas europietišumas, jei atsisakoma krikščioniškų mūsų civilizacijos šaknų. Briuselio biurokratai, atitrukė nuo realybės, negali pasiūlyti ateities modelio. Jie užsispyrę stumia tai, ko Europos žmonės nenori. ES jau nėra monolitinė, matome susidūrimą tarp Vakarų ir Vidurio Europos. Lenkija atvirai diskutuoja daugeliu klausimų su Briuseliu. O kur gi Lietuva? Ar mes kartu eisime su Lenkija, ar įsklauseme į Vokietiją? O gal Prancūzija yra mūsų strateginė partnerė? Ar kada girdėjome tokias diskusijas Lietuvoje? Ne. O juk turėti atsakymą į šį klausimą yra mūsų strateginis interesas.

Gal geriausiai būtų, jei mūsų politikai laikytuosi greta Varšuvos ir nesipyktų su Briuseliu.

Dr. Povilas JAKUČIONIS

Prieš 65 metus...

Prieš 65 metus, rugpjūčio 23 dieną, buvo sunaikinta paskutinė iš devynių ginkluotojo pasipriešinimo Lietuvoje veikusių partizaninių apygardų – tai buvo Lietuvos partizanų Žemaičių apygarda. Rugpjūčio 23 diena sutampa su Ribentropo-Molotovo pakto – apgaulingos sutarties pasirašymo 1939 metais Maskvoje data. Išduotas pasaloje žuvo apygardos vadas pulkininkas Vladas Montvydas-Žemaitis, Etmonas, Dédé. Jis veikė visą ginkluoto pasipriešinimo laikotarpį, 5,5 metų vadovavo apygardai. Kartu žuvo ir adjutantas Bronius Alūza-Eimutis, Bedalis. Pogrindžio spaudos redaktorė Irena Petkutė, kad nepatektų budeliams į rankas, išduotoje slėptuvėje nusišovė.

Mūsų atkurtos Lietuvos laisvės armijos tikslas – iškilių istorinių asmenybų, kovojuosi dėl Lietuvos nepriklausomybės, įamžinimas. Kasmet konferencijų metu pateikiami vis nauji pasiū-

lymai. Pagerbtas Lietuvos laisvės armijos įkūrėjas generolas Kazys Veverskis, Lietuvos karininkas Žemaičių legiono vadas Jonas Semaška ir kiti.

Tarp didžiųjų Žemaitijos ežerų – Paršežerio ir Lükšto, poros kilometrų plote, yra krūmynai, pelkynai, durypynai. Abu ežerus jungia upelis Sietuva. Nuo senų senovės, tikriausiai nuo karų su kryžiuočiais laikų, susisiekimo keliai buvo kūlgrindos – akmenų keliai, išgristi po vandeniu. Vietiniams gyventojams po vandeniu grįstas kelias nebuvovo slaptas. Čia – gimtasis Vlado Montvydo, tapusio Lietuvos partizanų apygardos vadu, gimtasis Gatautiskės kaimas prigludės prie ežerų, išbraidyti basakojęs paauglystės metais. Šitos kūlgrindos yra pasitarnavusios ne tik senovės žemaičiams, bet ir po Antrojo pasaulinio karo partizanams, pereinant klampius pelkynus. Kitoje pusėje ežerų, Čepaičių kaimo, 1950–1951 metų

vasarą apygardos vadas buvo įkurdinės Vakarų srities Jūros štabą. Dienos metu partizanai būdavo arklių fermos daržinėje, naktį ateidavo į mokyklą. Sulaukus Lietuvos atgimimo tuo metu mokykloje dirbusi Bronė Putriutė prisimena tuos laikus ir partizanų kautynes su NKVD kariauna. Nelygioje kovoje žuvo Vakarų srities Jūros štabo vadai: Vaclovas Ivanauskas-Vytenis, Antanas Liesis-Idenas, Stasys Gedvila-Bedalis.

Įsimintinas 1953 metų rugpjūčio 23-iosios vakaras. Žvejys Naujokas žvejodamas pastebėjo kūlgrinda dažnai praeinančius du partizanus. Buvo pranešta Varnių NKVD. Suruošta pasala, kurioje laukė Telšių, Rietavo, Varnių, Kaltinėnų stribai ir kariškiai. Partizanų kūnų atpažinimui prie Varnių NKVD būstinės atvesti kaimynai nepastebėjo sušaudytų uniformų, tik galvoje šautines žaizdas. Prieita prie išvados,

kad paskutines kulkas pasilikos sau. Baigėsi pogrindžio spaudos leidimas ir platinimas gyventojams, kur okupantas bijojo labiau ne šaunamojo ginklo, nes spaudoje atispindėjo okupanto niekybės, lietuvio troškimas laisvės.

Baigėsi beveik dešimtmetį trukęs ginkluotasis pasipriešinimas. Nė viena Europos tauta tiek ilgai nesipriešino.

Buvo pasiūlyta šią istorinę tautos kovų datą jamžinti paminklu. Paminklas – Lietuvos laukų riedulys – ilgaamžiškumo simbolis, bylojantis, jog lietuvių kova dėl laisvės – amžina. Paminklui vieta parinkta netoli paskutinio štabo žūties vietas, Gatautiskės kaimė, prie kelio Laukuva–Varniai, Šilalės rajone, Laukuvos seniūnijoje. Paminklo atidengimas – **rugpjūčio 25 dieną**. Iškilmės prasodės šv. Mišiomis Laukuvos šv. Kryžiaus atradimo bažnyčioje.

Irena MONTVYDAITĖ-GIEDRAITIENĖ

Siekia išsaugoti „Miško brolių“ draugijos pastatą

Liepos mėnesį Vilniuje susirinkęs Pasaulio lietuvių bendruomenės XVI Seimas priėmė rezoliuciją „Dėl Lietuvos laisvės kovų – „miško brolių“ draugijos atkurtų rūmų-griuvėsių nusavinimo“. Joje išreiškiamas susirūpinimas dėl „Miško brolių“ draugijos pastato liki-

lių“ draugijos apleisti ši pastatą.

Rezoliucijoje kreipiamasi į Ministralę pirmininką Saulių Skvernelį ir prašoma „sugrąžinti „Miško brolių“ draugijai jos lėšomis ir pastangomis iš griuvėsių atkurtą muziejų; prašoma, kad muziejus būtų ištrauktas į valstybės sau-

gomų kultūros paveldo objektų sąrašą ir išsaugotas ateities kartoms su jame esančiais archyvais, taip pagerbiant 1919 metais iš čia išėjusius savanorius ne tik Vilniaus kapinėse, bet ir sostinės centre“.

„Tremtinio“ inf.

Ivykiai, komentarai

Geriausi, bet nereikalingi?

Vasara yra jaunystės sezonas – būtent vasarą pastebime, kokie gražūs ir sklidini vitališkumo yra jauni žmonės. Kasmet jaunuomenės gretas papildo gimnazijas pabaigę abiturientai. Jie – ne tik tévų, bet ir mūsų visų – mūsų valstybés – viltis. Valstybés, kuri žydės, klestés ir tvirtés, tarsi jauno žmogaus tvirtėjantivaliai ir pasitikéjimassavojégomis. Kad taip būtų, tereikia vienopaprasto dalyko – parodyti jaunam žmogui, jog jis labai svarbus ir reikalingas savo šeimai, artimiesiems, kaimynams ir Tévynei.

Kaip ir kiekvienais metais, pasibagus brandos egzaminams, geriausiai juos išlaikę gimnazistai pakviečiami į Vyriausybę, kur Ministras pirmininkas apdovanoja padékos raštais ir simbolinėmis dovanomis. Taip buvo ir šiai metais, tiesa, kiek netradiciškai šventė buvo nukelta į pačią paskutinę liepos dieną, kai jau pirmieji įspūdžiai po rezultatų buvo ataushė, o dalis laimingų buvusių abiturientų išvažiavo pelnytai pailsėti. Toksvélinimas kiek nustebino, o priežastis, pasirodo, paprassta – premjeras atostogavo. Žodžiu, abiturientai palauks...

Pradžiai šiek tiek statistikos: šiemet prašymus laikyti brandos egzaminus pateikė 31 640 kandidatų (tai yra 3 pro-

centais mažiau negu pernai), šimtukus gavo 1932 moksleiviai (pernai – 1733); iš jų net penkis šimtukus gavo Vilniaus „Gabijos“ gimnazijos abiturientė (šimtmečio tokia vienintelė, pernai buvo du), po 4 šimtukus surinko 17 abiturientų, po tris – 73 moksleiviai, po du šimtukus pelnė 291, o po vieną – 1550 abiturientų. I pagerbimo ceremoniją Ministras pirmininkas pakvietė po tris, keturis ir penkis šimtukus gavusius abiturientus, taigi – 91 moksleivi. Šventė vyko ne Vyriausybėje, bet Valdovų rūmuose – tikrai tinkama vieta atgimusių Lietuvos šimtmečio abiturientų laida. Dalyvavo iš atostogų gržęs premjeras Saulius Skvernelis ir švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petruskienė. Deja, jeigu paklaustume joje dalyvavusių abiturientų, kažin ar visi pasakyti, jog tai buvo tikrų tikriausia šventė...

Šių eilucių autorui susidarė prastas įspūdis – jokios šventės, tai tik „pliusiukas“ premjerui ir švietimo ir mokslo ministrei. O juk čia buvo sukviestas tikrasis Lietuvos elitas, tiksliau – jo ateitis! Visų pirma nustebino tai, kad nei šventės pradžioje, nei jos pabaigoje neužrasta vienos... Lietuvos himnui! Neįtikėtina, bet „Tautiška giesmė“ po Valdovų rūmų skliautais nenuuskambė-

jo. Apie pagrindinių valdžios atstovų sakytas kalbas néra ką užsiminti – pro vieną ausi jéjo, pro kitą išéjo. Na, tiesiog eilinis minėjimas, pasakytos formalios kalbos ir tiek, nieko įsimintino, ką jaunas žmogus įsidėtų visiems laikams į širdį. Netgi padékos rašto kalba galima buvo kalbininkams parodyti – negražu tokius tekstus įteikinėti moksleiviams, lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą išlaikiusiemis puikiai. Simbolinės dovanos? Nieko simboliško, nebent tai, kad užrašų knygelė odiniai viršeliais išskiria įspaudais, jog tai atkurtos Lietuvos šimtmečio jubilejus – greičiausiai tokias knygeles Vyriausybės kanceliarija dovanajo daug kam... Teisingumo dėlei, reikia pripažinti, kad buvo padovanoti ir bilietai ekskursijai po Valdovų rūmus, kuriai reikėjo iš anksto registruotis, tik paaiškėjo, kad po apdovanojimų ceremonijos ekskursijos vesti néra kam, tad teko patiems susigaudytis, kur ekspozicijos pradžia, o kur – pabaiga.

Visgi geriausiu šių metų Lietuvos moksleivių „pagerbimo“ viršūnė buvo bendra nuotrauka su premjeru ir švietimo ir mokslo ministre: penketukininkė ir ketvertukininkai (tais yra gavusieji po keturis šimtukus) dar laisvai „su-

tilpo į kadrą“ nedidelėje scenoje, bet kai joje susigrūdo visi gavusieji po tris šimtukus... Niekas moksleivių nerikavo, nenurodė, kur atsistoti, tad išėjo taip, kad žemesnio ūgio jaunuoliai atsidūrė už nugarą aukštesniesiems ir į fotografo objektyvą visiškai nepateko. Žinoma, premjeras ir ministrė buvo pirmame plane be jokių trikdžių. Norėtumėte tokios išskirtinės nuotraukos su Ministru pirmininku ir švietimo ir mokslo ministre, kurioje jūs esate kažkam už nugarą taip giliai, kad jūsų net plauko ant pakaušio nesimato?

Išdalijęs padékas premjeras išmovė į kitą renginį – į Medininkų pasienio posto memorialą.

Tad ir kyla sloganis, kad dēmesio geriausiuose iš geriausiuų nesugebame ar nenorime parodyti. Nenuostabu, kad žiniasklaidos atstovų kalbinti moksleivai, paklausti apie ateities planus, savo ateiti siejo su užsienio universitetais.

Skaitau internetinėje erdvėje komentarus apie tai, kad tie, kurie įteikinėjo padékos raštus šiemis gabiausiemis Lietuvos moksleiviams, néra verti tų moksleivių, ir galvoju – šmaikštūs komentatoriai, deja, ir tiesos jų komentaruose yra.

Gintaras MARKEVIČIUS

Patvirtinta Nacionalinė kibernetinio saugumo strategija

Rugpjūčio 13 dieną Vyriausybė patvirtino Krašto apsaugos ministerijos parengtą Nacionalinę kibernetinio saugumo strategiją, kuria siekiamas penkerių metų laikotarpiai nustatyti svarbiausias nacionalinės kibernetinio saugumo politikos viešajame ir privačiame sektoriuose kryptis ir perkelti Europos Sąjungos Tinklų ir informacinių sistemų saugumo (TIS) direktyvos nuostatas.

Nacionalinė kibernetinio saugumo strategija parengta įvertinus ir pastaraisiais metais Lietuvoje didėjančius kibernetinių išpuolių prieš viešąjį ir ener-

tikos sektorių, oro uostus, žiniasklaidos tarnybas, nacionaliniam saugumui svarbių objektų infrastruktūrą, skaičių, taip pat prastėjančią viešojo sektorius interneto svetainių būklę, kibernetinio saugumo specialistų trūkumą ir kitas identikuotas problemas.

Strategijoje išskiriami penki svarbiausi tikslai – stiprinti valstybés kibernetinį saugumą ir gynybos pajėgumus, užtikrinti nusikalstamų veikų kibernetinėje erdvėje prevenciją, užkardymą ir tyrimą, skatinti kibernetinio saugumo kultūrą ir inovacijų plėtrą, stiprinti glaudų viešojo ir pri-

vataus sektorius bei mokslo institucijų bendradarbiavimą, taip pat stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą kibernetinio saugumo srityje.

Patvirtindama šią strategiją Lietuva įvykdo ES direktyvos nuostatas dėl nacionalinės tinklų ir informacinių sistemų saugumo strategijos parengimo ir priėmimo, kurias bendrai yra sutarūs priimti visos Bendrijos valstybés narės, siekiančios efektyvinti kibernetinių pajėgumų plėtrą ir kovą su nusiskalmais šioje srityje.

Artimiausiu metu, įgyvendindama Nacionalinės kibernetinio saugumo

strategijos uždavinius, Krašto apsaugos ministerija rengs tarpinstitucinį veiklos planą, kurį teiks tvirtinti Vyriausybei.

Krašto apsaugos ministerija, nuo 2018 metų pradėjusi formuoti ir koordinuoti valstybés informacinių išteklių, kibernetinės bei elektroninės informacijos saugos politiką, ir toliau nuosekliai stiprins valstybés kibernetinio saugumo pajėgumus, vykdys reikšmingus pokyčius tobulinant kibernetinio saugumo reikalavimus, kurių sisteminį požiūrį į bet kurios saugumo srities užtikrinimą.

KAM inf.

A. Anušauskas: „Amnestija atsakomybei“

Kai tik Kultūros komiteto pirmininkas paskelbė iniciatyvą skelbti amnestiją, pasigirdo ir galimų galutinių jos rezultatų vertinimų „Kamerinė sistema“ ir amnestija išspręs visas „kalėjimų kultūros problemas“. Bet, štai, keista, kad iki šiol neįsprendė.

Kai 2012 metais Seimas priėmė Probatcijos įstatymą, buvo siekiama sumažinti laisvės atėmimo vietose esančių nuteistųjų skaičių, bausmės vykdymas įkalinimo vietose pakeistas kitokios formas apribojimais ir kontrole. Taip tikėtasi vėl sugražinti nuteistuosius į vienuomenę ir neleisti jiems nusikalsti. Deja, dabar paaiškėjo, kad šiai sistemai pastaruosius kelis metus skiriamas mažas dėmesys – per mažai darbuotojų, per mažas efektyviai kontrolei reikaliningų priemonių finansavimas. Ir čia vėl iškyla amnestijos iniciatyva. Pasigirdo balsų, kad jis yra taikoma retai. Tačiau istorija – kitokia.

1920–1940 metais buvo keturios amnestijos. Bet 1990–2012 metais buvo suteikta beveik 2000 malonių (čia pasižymėjo du prezidentai: A. Brazauskas suteikė 480 malonių, V. Adamkus pirmosios kadencijos metu suteikė 1314 malonių, antrosios kadencijos – patenkinti 68 malonės prašymai; D. Grybauskaitės suteiktu malonių skaičius yra daug kartų mažesnis negu buvusių prezidentų) ir skelbtos mažiausiai šešios amnestijos: 1990 metais amnestija – atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę, 1993 metais amnestija – pažymint Lietuvos Respublikos Konstitucijos priėmimą, 1995 ir 1998 metų amnestijos, 2000 metų amnestija ir 2002 metų amnestija – pažymint Lietuvos Respublikos Konstitucijos suaktyvėjimą. Buvo amnestuoti net 5527 amnestijos. Konservatyviausios buvo 1990 ir 1998 metų amnestijos, kuriomis pasinaudojo vos 82 nuteistieji. Vėliausios

amnestijos buvo itin dosnios: 2000 metais nuo bausmės atleista 1500, 2002 metais – 3093 nuteistųjų. Kiek iš jų vėl nusikalto – tikslios statistikos néra, bet manoma, kad vidutiniškai iki 40 procentų. Tačiau prieš šešiolika metų dar nebuvó probacijos galimybės.

Kalbant apie slygas, kam taikoma amnestija, apskritai néra jokių atsakymų. Ar nusikalstę po ankstesnių amnestijų ar malonės aktų ir vėl galės pretenduoti į atleidimą nuo bausmės? Ar ji bus taikoma kaliniams, nesigydantiems nuovenerinių ligų, alkoholizmo ar narkomanijos? Neatsakyti klausimų yra ir daugiau. Juk atskleidžiant kalinių gyvenimo uždarose zonose ypatumus ir įtaką administracijai, kartu amnestijos vykdymas atiduodamas į įkalinimo įstaigų administracijos rankas, kurios vadovaus amnestijos komisijoms. Idomu, ar kokie nors „bachūrai“ neturėtų įtakos amnestijos komisijos sprendimams, kurie išskiria išskirtinės nuotraukos su laisvės atėmimu, sistemingai švelninamos. Reikia atsakymų. Negali būti amnestijos atsakomybei.

mams, kur tarp sprendimų kriterijų yra ir elgesys įkalinimo įstaigoje? Ar čia jau nebéra problemų?

Taip, yra tikimybė, kad amnestuotas asmuo įsidarbins, emigruos ir nekelis, nedidins grėsmių mūsų visuomenei. Tačiau kodėl ignoruojamos probacijos galimybės? Derėtų aiškiai atsakyti į keliamus klausimus, aiškiai nurodyti, kad į amnestijos komisijas turės galimybę patekti ir visuomeninių organizacijų atstovai. Taip pat reikėtų įvertinti pakartotinio nusikalstamumo galimybės bei atsklausti visuomenės (apklasos būdu įtraukiant, pirmiausia, eilinius visuomenės narius, nusikaltimų aukas, nuteistuosius, teisėsaugos pareigūnus) dėl tokios amnestijos tikslinguo, kai įstatymuose bausmės, susijusios su laisvės atėmimu, sistemingai švelninamos. Reikia atsakymų. Negali būti amnestijos atsakomybei.

„Tsajunga.lt“

Lietuvos dukra

Marcelė Kubiliutė

„Lietuva, tėvynė mūsų tu didvyrių žeme...“ – giedodami šiuos „Tautiškos giesmės“ žodžius, mes galvojame apie didvyrius – vyrus. Tačiau nereikia užmiršti, kad mūsų tėvynėje gimė bei išaugo ir Lietuvai nusipelnusių ir pasizymėjusių moterys, kurių nuopelnai amžiams įrašyti į mūsų valstybės istoriją. Karalienė Morta, Lietuvos Didžiojo kunigaikštio Kęstučio žmona ir Vytauto Didžiojo motina Birutė, Vytauto Didžiojo žmona Ona, Barbora Radvilaite, Emilija Pliaterytė, Marija Rosanavičiutė, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Apolonija Dalevskytė, Žemaitė, Felicija Bortkevičienė, Pranciška Pirkčilingienė, Diana Glemžaitė... Šiame Lietuvai nusipelnusių moterų sąraše deramą vietą užima ir legendinė Lietuvos kariuomenės žvalgė, aktyvi tarpu-kario visuomenininkė, šaulė Marcelė Kubiliutė, kuri buvo vienintelė moteris už nuopelnus apdovanota visais aukščiausiais Lietuvos ordinais.

Pirmieji žvalgės požymiai

Marcelė Kubiliutė gimė 1898 metais liepos 28 dieną Rokiškio krašte Panemunėlio valsčiaus Tindžiulių kaime pasiturinčių, apsišvietusių ir lietuviybę puoselejančių ūkininkų šeimoje. Atsiminimuose iš tų laikų ji rašė: „Pas mus būdavo laikraščių, knygų, įvairių atsiskaitimų, kuriuos slapta gaudavo. Atvažiuodavo iš kitų parapijų paminti laikraščius „Aušrą“, „Varpą“... Kartą vakte atgabeno maišą knygų. Tai buvo vasarą. Visi išėjo į laukus, man pranešė kaimyno berniukas, kad žandarai atvyksta. Aš su tuo berniuku griebėm maišą su knygom, nuvilkom kaimyno pirtin. Atvyko žandarai (...), tik rado kalendorių, aš sakiau, kad atnešė elgeta... Pradėjau verkti, nes tame kalendoriuje buvo gražių paveikslėlių... Kalendorių žandarai grąžino.“

Jau tada mergaičiukės Marcelės elgesyje pasireiškė pirmieji žvalgės požymiai. Jos pirmieji pradžiamokslio mokytojai buvo kunigas Jonas Katelė ir knygnešys Juozas Otonas. Vėliau mokėsi Panemunėlio rusiškoje pradinėje mokykloje, būdama trylikos metų išidarbino Pandėlio klebonijoje, kur šeimininkės prižiūrima išmoko kulinarijos gudrybių.

1912 metais dvidešimčia metų vyresnis brolis Juozas (Juozas Kubilius –

visuomenės ir judėjimo prieš carinę Rusiją veikėjas), kuris jos gyvenime buvo ne mažiau reikšmingas nei tėvai, atsivežė ją į Vilnių, kuris tapo svarbiausiu jos gyvenimo miestu. Vilniuje M. Kubiliutė mokėsi vakarinėje dviklasėje mokykloje, dirbo parduotuvėje ir „Vilties“ laikraščio administracijoje (joje dirbo ir jos brolis Juozas). Būtent viltininkai, kovojuantys su Vilniaus krašto lenkinimu, nulėmė jos pažiūras.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniams karui, iš Kauno į Vilnių persikėlė „Saulės“ kursai. M. Kubiliutė įstojo mokyti į tuos kursus ir 1915 metais kartu su kitais tų kursų moksleiviais evakavosi į Voronežą. 1916 metais ji sunkiai susirgo ir brolis Juozas ją pervežė į Peterburgą. Čia 1917 metų kovo 4 dieną mirė jos mylimas brolis ir globėjas Juozas. Nors vienai buvo sunku, tačiau ji toliau siekė mokslo ir 1918 metų pavasarį baigė Nechoroševos gimnaziją, o rudeniop – Pobedinsko buhalterijos kursus. Būnant Peterburge jai teko bendrauti su poetu Julium Janoniu, su kuriuo dažnai ginčijosi dėl skirtingu pažiūrų. Tų metų rudenį ji susiruošė grįžti į Lietuvą. Marcelė rašė: „Ūpas pas visus grįžtančius geras. Turiu viltį, kad vokiečiai greit aplieš Lietuvą. Reikės daug dirbtis, kiek jėgos leis, kad tik atstačius kraštą, juk bus Nepriklausoma Lietuva, laisvai gyvensime. Traukinių visu greičiu skubėjo Vilniun, atjaudamas keliaujančių norus...“

Kadangi brolio butas Vilniuje buvo užimtas svetimų žmonių ir jos neįsileido, apsigyveno Aušros Vartų moksleivių bendarbuteje, kurio vedėja Emilia Vileišienė (žymi visuomenės veikėja, daugelio organizacijų steigėja ir vadovė, žymaus visuomenės veikėjo, lietuviybės puoselėtojo, Lietuvos valstybingumo atstatymo judėjimo dalyvio dr. Antano Vileišio žmona) priėmė ją kaip motina. Susiradusi darbą Pramprekybos banke, vėliau bankui išsikėlus į Kauną, išidarbino lietuvišką laikraščių „Nepriklausoma Lietuva“ ir „Vilniaus garsas“ administracijoje, ekspeditore. Marcelė aktyviai išsijungė į visuomeninė veiklą – įkūrė lietuvišką darbininkų vaikų mokyklę (mokėsi 25 vaikai) ir juos mokė nemokamai, po savo darbo dienos. Prašesi savanore į Lietuvos kariuomenę, tačiau dėl jauno amžiaus, nepriėmė.

Labiausiai kentėjo nuo lenkų

Tuo metu Vilniuje (1918 metų gruodžio pabaigoje) valdžia pereidavo iš vienų rankų į kitas, bet labiausiai vienos gyventojai (lietuvių, rusai, žydai, baltarusiai) kentėjo nuo lenkų administracijos vykdomyų areštų, kratų, spaudos ir mokyklų persekiojimo. Visa tai ir sukėlė Marcelės viduje ryžtą priešintis bet kokiam užgrobėjui. 1918 metų pabaigoje Lietuvos kariuomenės žvalgybos leitenantui Juozui Matusaičiui (vėliau Lietuvos kariuomenės Generalinio štabo Žvalgybos skyriaus karininkas, pulkininkas. Sušaudytas Maskvoje 1941 metų liepos 28 dieną) pasiūlius, sutiko dirbti Lietuvos žvalgybai ir gavo Elzės slapyvardį.

(keliamas į 6 psl.)

Sveikiname

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga nuosirdžiai sveikiname partizanų rėmėją, ryšininkę Ciciliją GIEDRAITIENĘ. Yra kuo pasidžiaugti, kai štieki nugyventa, jėgų daug išbarstyta, širdies nepagailėta.

Linkime beribio optimizmo, stiprios sveikatos, ilgų gyvenimo metų.

LPKTS Tauragės filialas

Garbingo 80-ojo jubiliejaus proga nuosirdžiai sveikiname Antaną MARTUTAITI, ilgametį LPKTS Tauragės filialo valdybos ir tarybos narį. Tegu rytojus dovanoto Jums džiaugsmą, gerą sveikatą, dvasios ramybę ir daug gražių, ir prasmingų darbų Tėvynės labui.

LPKTS Tauragės filialas

*Susikaupė širdyje ir išmintis, ir patyrimas,
Ir nueitų dienų graži rimtis.
Lai būsimieji būna
Praėjusių brandus ir ilgas tėsinys.*

Gražaus jubiliejaus proga sveikiname:

LLA pirmininkę Ireną GIEDRAITIENĘ – 80-ojo; buvusius trentinius:

Bronių VILKAITI – 75-ojo,

Nijolę MAČIULIENĘ, Daivutę BANKAUSKIENĘ ir Violetą BAJO-RIŪNIENĘ – 60-ojo.

Linkime sėkmės, sveikatos, ilgų ir prasmingų metų bei Dievo palaimos. Lai angelas sargas saugo tolimesniame gyvenimo kelyje.

LPKTS Jurbarko filialas

Gražaus 70-ojo jubiliejaus proga nuosirdžiai sveikiname Klaipėdos PKT sąjungos valdybos narę ir sekretorę Ireną BERNATONIENĘ. Linkime šviesią ir laimingą gyvenimo metų, geros sveikatos ir Aukščiausiojo palaimos.

Klaipėdos PKT sąjunga

Jubiliejinio gimtadienio proga sveikiname buvusius trentinius:

Verę LAUŽADYTĘ-TUPALSKIENĘ – 90-ojo,

Jadvygą KALAŠAUSKAITĘ-MAŽEIKIENĘ, Danutę KLIAUGAITE-TUPALSKIENĘ ir Birutę SKARDŽIUKIENĘ – 85-ojo,

Algirdą Antaną LABAKOJI – 75-ojo,

Eleną VĖBERYΤĘ-KLIČIOVIENĘ – 60-ojo.

Linkime, kad likimas dovanotų margą puokštę, kurioje žydėtų stipri sveikata, ištvermė ir Švč. Marijos globa.

LPKTS Rokiškio filialas

Kraštiečio knyga – atminties paminklas gimtinei

Liepos 28-ąją Traupio miestelyje (Anykščių r.) vyko istorinio leidinio suktuvės – Traupio bendruomenei buvo pristatomos kraštiečio dailininko, architekto Jono Lukšės knyga „Už teisę išlikti“ 20 amžiaus vidurio Lietuvos okupacija ir gyventojų genocidas Anykščių krašto Traupio apylinkėje. Istorinė rekonstrukcija.

Irenginį iš Kauno atvyko knygos autorius ir anykštėnai: istorikas, kraštotyrininkas Gintaras Vaičiūnas ir menotyros mokslų daktarė Jolanta Zabulytė, susirinko gausus būrys klausytojų. Bibliotekininkė R. Musteikienė pristatė kraštiečio veiklą. Jonas Lukšė – dailininkas, architektas, kraštotyrininkas, paveldo žinovas. Jo pašaukimas – įamžinti istorinius-kultūrinius objektus. Rengia savo sukurtų paveikslų parodas, išleidės leidinius apie Kauno šventoves, Aleksoto kultūros paveldą, Kauno kryždirbystės kūrinius, Kauno tvirtovės atlašą. Jis atminimo lentomis ir ba-

reljefais paženklino apie 30 pastatų ir atmintinų vietų, jo iniciatyva Traupio bažnyčioje įrengtas kovotojų už Lietuvos laisvę atminimo stendas.

Kraštotyrinę popietę patriotine daina pradėjo dainininkės iš Raguvos Ingriida ir Kotryna.

(keliamas į 8 psl.)

Vaikaitės kelias į močiutės tremties vietas

Mus sudomino žurnalistės Daivos Červokienės laikraštyje „XXI amžius“ publikuojamas pasakojimas, kaip tada dar penkiolikmetė Sigita Bendikaitė 2013 metų rugpjūtį dalyvavo bendrijos „Lemtis“ organizuotoje ekspedicijoje po lietuvių tremties vietas Sibire. Ji lankėsi vietose, kur buvo ištremta jos močiutė Genė Sabonytė-Dzimidavičienė, gyvenusi Kaišiadorių rajono Klūsų kaime.

Marcelė Sabonienė su dukromis Gene (būsima Sigitos močiute) ir Brone 1945 metų liepą ištremtos į Permės srities Kudymkaro rajono Šarvolio, Galiašoro kaimus. Trémimo metu motinai buvo 31 metai, Genei – devyneri, o Bronelei – tik šešeri metai. Tremtyje jos išbuvo aštuonerius metus ir 1957-aisiais sugrįžo į Lietuvą.

Iš pradžių Šarvolyje, o paskui ir Galiašore tremtyje atsidūrė ir Sigitos senelio Prano Dzimidavičiaus brolio Boliaus žmona Marcelė su vaikais Vytautu ir Danute, gyvenę Klūsų kaime, Žaslių valsčiuje. Danutei buvo penkiolika, Vytautas – trimis metais jaunesnis. Danutė apie gyvenimą tremtyje yra parašiusi atsiminimus.

Istorija įdomi tuo, kad broliai Antanas ir Pranas Dzimidavičiai gerai žinomi šio krašto partizanai. Antanas Dzimidavičius gimė 1923 metų rugpjūčio 27 dieną Žaslių valsčiaus Jačiūnų kaime (dabar – Kaišiadorių rajonas). Kurį laiką slėpėsi nuo mobilizacijos į sovietinę armiją, paskui išejo kovoti. Partizanaudamas turėjo Riterio slapyvardį. Buvo gabus dailei, baigęs Kauno keramikos meno mokyklą. Didžiosios Kovos apygardos vadasis Jonas Misiūnas-Žalas Velnią juo pasitikėjo, Antanas buvo paskirtas A rinktinės bataliono vadu. 1947 metų lapkričio 3 dieną buvo sužeistas mūšyje su sovietiniais kareiviais ir stribas, o tardant nužudytas.

Sigitos senelis Pranas Dzimidavičius gimė 1925 metų rugsėjo 27 dieną, buvo baigęs Rokiškio prekybos mokyklą, dirbo pardavėju. Nuo 1945 metų vasaros partizanavo Prano Jaromsko-Perkūno būryje, turėjo Punktuko slapyvardį. Jame be brolių Dzimidavičių buvo dar dešimt aplinkinių kaimų vyru: broliai Jonas Stankevičius-Lašas, Stasys Grenda-Smarkuolis, Pranas Stanišauskas-Patrimpas, Jokūbas Sidoras-Tarzanas, Bronius Lukauskas-Lokys, Jonas Ožeraitis-Vaidotas, Vaclovas Vaicekauskas-Vilkas, Pranas Česna-Žaiba, Kazimieras Griesis-Pikuolis.

Deja, 1947 metų vasario 26 dieną Kalniškių kaime buvo sužeistas, suimtas ir nuteistas ilgus metus kalėti. Jis kaledė Vorkutos ir Omsko lageriuose, o 1953 metų spalio 7 dieną buvo atvežtas į Kamyšovlagą. Tik 1955 metų liepos 21 dieną buvo paleistas iš įkalinimo pagal Omsko srities teismo nutartį sąlyginai anksčiau termino ir išvežtas MVD Novosibirsko srities valdybos žinion. Jau 1964 metų liepos 2 dienos nutarimu buvo paleistas iš specialiosios tremties Permės srityje, o nuo 1965 metų birželio 3 dienos jam leista gyventi Lietuvoje. Mirė 1980 metais.

Toje pačioje Sibiro gyvenvietėje gyvenęs tremtinys Vincas Grenda (1928–1993) po tremties gyveno Kaišiadoryse.

Apie gyvenimą Sibire rašė: „Aplinkui taiga ir ramybė, tik vasaros dangus švytėjo toks pat, kaip ir Lietuvoje. Nebeužteko visiems net barakuose pastogės. Reikėjo patiems taigoje statytis būstus. Prasidėjo badas, vargas, kentėm paniekinių. Daugelis kūdikių ir senų žmonių išmirė. Stipresni, kurie galėjo dirbtį, gaudavo didesnį maisto davinį ir šiaip taip ištvrė. (...) Gyvenome NKVD komendantu priežiūroje ir niekur negalėjome iš tremties vietovės išvykti. Buvome nuteikiami pamiršti Lietuvą ir amžiams kurtis čia, taigoje: rauti kelmus, ruošti dirbamą žemę, statytis namus (...) Iš pradžių iš tos nevilties verkiau dar užsilikusiomis vaiko ašaromis, labai norėjau mokytis. Kad nepamirščiau to, ką pramokau gimnazijoje, stengiaus iki galima daugiau rašyti – laiškus, dienoraštį ir netgi eiles. Nuostabiai skambėdavo Uralo taigoje lietuviškos dainos „Leiskit į Tėvynę, leiskit pas savus...“ arba „Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka...“ Rodės, tų dainų aidas pasiekdavo mūsų išsvajotos Lietuvos tolis. Dažnai drauge melsdavomės, giedojome šventas giesmes. Tikėjimas, malda buvo vienintelis dalykas, kuris lengvino vargą, stiprino dvasią, kėlė iš nevilties, teikė jėgų gyventi, guodė...“

Sigitos Bendikaitės pasakojimas

Iš Vilniaus skridome į Maskvą, ten aštuonias valandas laukėme skrydžio į Permę. Buvo daug laiko apmastymams, perbėgdavo virpuliukas. Galvojau, kad kelio atgal nėra, ir tuo džiaugiausi. Permėje susitikome su ekspedicijos vadovu Gintautu Alekna, kuris ten jau buvo nuo liepos vidurio. Kitą rytą išvažiavome į Kudimkarą, papiešavome pasitiesę polietileno staltiesėlę. Išvažiuodama galvojau, kaip bus su maistu. Namuose lašinių nevalgau, o ten pirmą dieną jie buvo tokis skanus maistas, kad supratau: ekspedicija labai mane pakeis.

Galiašoro kaimas jau išnykęs: dabar ten tik pievos ir miškas. Išikūrėme prie upelio, už kurio močiutė rinko valgomą žoles, šalia kapinių. Jas aptvėrėme nauja tvora, išpjovėme nereikalingus medžius, krūmus, pastatėme tris naujus kryžius, vieną – meniškai padarytą ekspedicijos dalyvio Roberto, baigusio Dailės akademiją, su labai gražia sau-lute. Kitus du Roberto vadovaujami pagamino ir pastatė komandos vyrai. Žinia, tos kapinės kažkada išnyks, bet kol kas užklyde žmonės supras, kad jų dar negali griauti...

I Velvo Bazės parduotuvę važiavome nusipirkti maisto kelioms ateinančioms dienoms. Išgirdau, kažkas klauzia: „Kuri čia Dzimidavičiaus vaikai?“ Sureagavau į pavardę ir atsisukau taip, kad, atrodė, kaklas gali lūžti. Žinojau, kad ten bus žmonių, kurie pažinojo lietuvius tremtinius, bet, kad atsimintu mano šeimą, buvo labai didelė staigmena. Prisistačiau, kad esu Boliaus provaikaitė, Prano – vaikaitė. Tas keturias dienas, kurias praleidome Galiašore, prosenelij ir senelij pažinojės Leonidas Ladanovas man buvo gyva enciklopedija. Jis man pasakojo šeimos istoriją, nuvedė ir parodė, kur stovėjo senelio barakas, kur buvo parduotuvė, kurioje prosenelis dirbo. Mes išikūrė-

Broliai partizanai Antanas ir Pranas Dzimidavičiai, 1944 metai

Sigita prie kryžių Galiašoro kapinėse

Gintautas Aleknas nuotrauka

me prie tvenkinio, kuriame būdama trejų metukų mano mama vos nepaskendo. Vis šeimos takai.

Dirbant kapinėse, kai nešiau kelias mažas eglaites, užplūdo mintys, kad galbūt prieš daug metų čia irgi mano senelis ar prosenelis neše eglaitę, kad padarytų baldą ar karstą. Buvo gera suvokti, kad vaikštai tais pačiais takais, kaip mano šeima. Nuliūdino kapinių vaiždas. Kai vadovas jas aprodė, buvo skaudu. Keli dar išlikę mediniai kryžiai griūva, trėsta. Vis kupstai, kupstai. Žinai, kad turi jį perlipti, ant jo atsistoti baisu: čia ilsisi žmogus, kuris negrįžo į tévynę, o tu dar mindai jo kapą...

Kelis kartus nuėjome iki Velvo Bazės, tris kilometrus nuo mūsų stovyklavietės. Ir kai grįžusi močiutei papasakoju, kur buvau, kad maudžiausies to upelio posūkiu, ji pasakojo, kad, kai ji susituoksi su seneliu, žiemą važiavo rogėmis ir, atsikabinus vadelių pusei, vos neišvirto iš rogių. Galiašorą paliki buvo liūdna – žinojau, kad laukia svarbūs darbai, bet sunku atsisveikinti su vieta, kur vis lydėjo mintis: „Mano šeima buvo čia“, jaučiausi kaip antruose namuose. Žinau, kad ten yra labai daug skausmo, žmonių, kurie negrįžo, ilgėjos išvynės, o aš ilgiuosiu tos vietas, nes ten prisiliečiau prie šeimos praeities. To labiausiai norėjau.

Galiašore jaučiausi išskirtinė: Leonidas, kuris pažinojo mano šeimą, atneše priskynęs mėlynų uogų: „Čia Sigitai“. Kitą dieną atneše rusiško šokola-

do „vėl Sigitai“. Kai paskutinę dieną jis padėjo mums dirbtį, vis ragino mane il-sétis. Paskutinį vakarą, kai padékojau, kad jis taip rūpinosi manimi, papasakojo apie mano šeimą, atsakė, kad džiaugiasi atvykusiais lietuviais, jie čia labai svarbūs ir šaunūs, bet: „Tu man svarbesnė už kitus, nes aš pažinojau tavo šeimą. Tavo prosenelis buvo labai geros širdies žmogus, jis visi gerbė ir mylėjo“. Leonidas perdarė linkėjimus mano šeimai, pakvietė užsukti pas jį į namus, ten gérēme arbatą. Buvo nežirkėtinai smagu, kad jis tebežino močiutės Genės, mamos Laimutės, mamos brolio Jono ir sesers Genutės vardus. Ir nuo vaikystės, kai mokėsi su lietuviiais, atsimena kelis žodžius lietuviškai.

Dar prieš atvažiuodami į Tukačiovo kaimą Kudymkare susitikome su dvieju tremtinėmis – Adele ir Marija Vyšniauskaitėmis, kurios moka lietuviškai ir papasakojo savo istorijas. Jas išvežė, nes brolis buvo partizanas. O vienos iš jų, Adelės, istorija labai tra-giška: ji iš tremties buvo pabėgusi į Lietuvą, po dviejų tévynėje praleistų metų ją pagavo ir grąžino į Sibirą. Čia ji liko gyventi.

Labai džiugu, kad Sibire gyvenantys tremtiniai dar sutinka su mumis pasikalbėti, nes jų prisiminimai yra labai skaudūs. Visi ten likę lietuvių yra gyva istorija, kurios nesutiksi Lietuvos. Buvo labai liūdna, kai su tremtinėmis atsiveikinome.

(keliamas į 7 psl.)

Lietuvos dukra

(atkelta iš 4 psl.)

1919 metų sausio 5 dieną bolševikų kariuomenė įžengė į Vilnių ir sausio 23 dieną Maskvos marionetė V. Kapsukas paskelbė apie sovietinės valdžios įvedimą, bet tų pačių metų balandžio 19 dieną į Vilnių įsiveržė lenkai. Bolševikai dar bandė atsikovoti Vilniu, bet nesėkmėnai. Lenkai įsitvirtino Vilniuje ir jo apylinkėse, buvo numatę užimti ir Kauną, kuriai me apsistojo Lietuvos vyriausybė, tačiau lenkų kėslus sustabdė Tautų sąjunga, kuri nustatė demarkacinių linijų.

Įsitvirtinusi Vilniuje, lenkų karienė administracija kūrė planus, kaip užkariauti visą Lietuvą (tai galima įžvelgti ir šiandien, tik tai daroma kitais metodais Vilniaus krašte). Išaušo Marcelės Kubiliūtės, kaip Lietuvos žvalgybininkės, dieina. Ltn. Juozas Matusaitis parūpino jai Elžbietos Banievič pasą, ir ji tapo lietuvių karinės žvalgybos rezidente Vilniuje. Marcelė bendradarbiavo su Laikinuoju Vilniaus lietuvių komitetu, teikė žinias Lietuvos vyriausybei apie lenkų kariuomenės pajėgumus, karinių ešelonų kiekį, lenkų kariuomenės dislokaciją, kareivių ir karininkų skaičių. Savo su manumu ji žinias gaudavo iš lenkų kariuomenės štabo Vilniuje majoro Antano Jankovskio, iš gudo Čaiko, spaudos, žmonių kalbų ir kitų šaltinių. I Kauną šią vertingą informaciją pernešdavo jos draugė Onutė Mikalauskaitė.

Marcelė atliko svarbias užduotis

Lenkai savo kėsluose planavo užimti Kauną, o vėliau ir visą Lietuvą. Šiemis savo tikslams įgyvendinti jie iškūrė slaptą karienė organizaciją – Polska organizacija vojskova (POW), kuri turėjo Kaune sukelti „poviakų“ sukilmą ir perimti valdžią. M. Kubiliūtės pastangomis buvo gauti slapti dokumentai, pagal kuriuos išaiškintas sukilmą organizavimo planas, jo organizatoriai, sąrašai, šifrai, slėptuvės ir kita svarbi slapta medžiaga. Galima drąsiai teigti, kad jos ir jos pagalbininkės Aldonos Čarneckaitės dėka iš lenkų kariuomenės žvalgybos skyriaus Vilniuje perimta slapta dokumentacija laiku pateko į Kauną ir padėjo užkirsti kelią tam samokslui. Jo organizatoriai buvo suimiti ir nuteisti. Taip pat reikėtu paminėti, kad likviduojant šį samokslą, aktyviai veikė šauliai – jie stovėjo sargybas, vykdė kratas, padėjo suimti rengiamo sukilmimo organizatorius ir dalyvius.

Tai buvo pirmoji, tačiau ne paskutinė M. Kubiliūtės surengta žvalgybos operacija. Žlugus „poviakų“ samokslui, M. Kubiliūtė turėjo pasirinkti: persikelti į Kauną ar likti okupuotame Vilniuje. Mergina pasirinko antrajį kelią. 1920 metų spalio 9 dieną lenkams sulaužius Suvalkų sutartį (sutartis buvo pasirašyta spalio 7 dieną) ir įsiveržus į Vilnių (Vilnius Lietuvai buvo grąžintas rugpjūčio 26 dieną pasitraukus bolševikų Raudonajai armijai), M. Kubiliūtė buvo Vilniuje ir ruošesi naujiems išbandymams. Tuomet ji buvo dažna viešnia Žvėryno ligoninėje, kurioje gulėjo Nepriklausomybės kovose sužeisti Lietuvos kariai, Rasų kapinėse laidojamo nuo žaizdų ir šiltinės mirusius Lietuvos karius... „Vienai sunku – reikia arklių vesti ir karštą prilaikyti... paprašydavau

duobkas iškastiduobę... Palaidojau 19 kareivių. Vsiems kryželiaus pastačiau, užrašėme lentelėje vardą“, – vėliau pasakojo Marcelė. Lietuviai belaisvių buvo laikomi Vilniaus kareivinėse. Lenkų valdžia neleido lankytis sužeistų belaisvių, tačiau M. Kubiliūtė su savo mama nujėjo pas aukšto rango lenkų karininką prašyti, kad šis leistų joms prižiūrėti liečiuvinus karius, gulinčius ligoninėse. Lenkų generolas pasiteiravo, kas jos tokios, kad prašo rūpintis sužeistais kareiviais. Jis išgirdo drąsų ir atkaklų atsakymą: „Mes lietuviés, todél negaliame nesirūpinti sužeistais kareiviais.“ Daug M. Kubiliūtė nuveikė kovodama dėl lietuviškos spaudos, mokyklų teisių Vilniuje, organizavo protestus, rinkimų į vadinamąjį Vilniaus seimą boikotą. Rūpinosi našlaičiais ir senešliais, Lukiskių kalėjime kalinčiais politiniais kaliniais, rinko aukas jiems ir lietuviškai spaudai šepti. Daug padėjo Vilniuje laikomiems mūsų belaisviams – nešė jiems maistą, drabužius, o kai kuriems ir pabėgti padėjo: „Nugirdėm sargybą ir 1920 metų spalio 15 dieną pabėgo daug belaisvių. Lenkai baisiai pyko, sargybą pasodino kalėjiman.“

Apdovanota už žvalgybinę veiklą

Tokia drąsi Marcelės veikla ilgai tėstis negalėjo – nepadėjo né pavardės ir paso pakeitimai. Lenkų policija aptiko jos pėdsakus ir paskelbė, kad už suteiktas žinias apie ją bus sumokėta 5 tūkstančių zlotų premija. M. Kubiliūtė buvo labai sunku skirtis su Vilniumi, kur tiek dirbtai ir turėta planą, tačiau lenkų policija ir kontržvalgyba jau lipo ant kulnų. Jai teko pasitraukti. 1922 metų spalį ji pradėjo dirbtį Užsienio reikalų ministerijoje ir stojo mokytis į Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslo fakultetą studijuoti istoriją (mokslus baigė tik 1936 metais, nes reikėjo dirbtai). Darbas ministerijoje jai patiko: „Man buvo dirbtis įdomu, nes visas darbas – Vilniaus reikalai. Turėjau aprūpinti vilniečius knygomis, pinigais ir kt....“ Tas aprūpinimas nebuvo labai jau paprastas, nes viskas vykdavo slapta. Kaimietiškai apsirengusi į gabendavo stambias pinigų sumas (po 50–100 tūkstančių zlotų), spaudos ryšulius iš Kauno prie administracinių linijos ties Merkine ar Saldutiškiu ir perduodavo visa tai atvykusiems iš Vilniaus, gaudavo slaptus pranešimus, vilnietaškų spaudą, laiškus. Dažniausiai visa tai vykdavo naktimis, slapstantis nuo lenkų sargybų miškuose. M. Kubiliūtė, gerai žinomai lenkų policijai ir jos nuotraukoms kabant lenkų okupuotos teritorijos miesteliuose ir kaimuose, įkliuvus grėsė mirties bausmę, bet jai vis pasisekdavo aplenkti visas prieš žabangas. Matyt, padėdavo konspiracijos patirtis ir drąsa: „Vydavai baiminges mintis nuo savęs, viskas turės būti gerai, nes mane lydi ir saugo gera aplinkuma. Taip visad maniau, nes dirbu gerą darbą sąžiningai...“

Dirbdama ministerijoje ir Lietuvos žvalgyboje ji aktyviai dalyvavo ir visuomeninėje veikloje, ypač Šaulių sąjungoje. Viena pirmųjų išstojo į Vilniaus vadavimo sąjungą, buvo renkama į jos Centro komitetą, platino jos leidinius, 1929 metais slapta išteigė Vilniaus šau-

lių būrių, siūsdavo šventines dovanėles vilniečių vaikams, rūpinosi tremtiniais ir pabėgėliais iš Vilniujos, jų apgyvendinimu ir įdarbinimu.

Už žvalgybinę veiklą Lietuvos vyriausybė 1928 metais Marcelę Kubiliūtę apdovanojo 2 rūšies Vyčio kryžiaus 3 laipsnio ordinu, tais pačiais metais – DLK Gedimino 4 laipsnio ordinu, 1930 metais – Vytauto Didžiojo 5 laipsnio ordinu, 1938 metais – DLK Gedimino 3 laipsnio ordinu. Taip pat ji buvo apdovanota Šaulių žvaigžde (1932 metais) ir Lietuvos Nepriklausomybės 10-mečio medaliu (1928 metais). Reikėtų paminti, kad 1998 metais, minint M. Kubiliūtės gimimo 100-metį, jos vardu buvo pavadinta viena Vilniaus gatvė.

Nuo 1940 metų apsigyveno Vilniuje. Prasidėjus sovietinei okupacijai ji buvo atleista iš darbo Užsienio reikalų ministerijoje, perėjo dirbtī į Socialinio aprūpinimo komisariatą. Nuo 1941 metų pavasario – Lietuvos mokslo akademijos Istorijos skyriaus bendradarbė. Akademijoje išjungė į antisovietinį pogrindį, palaikė ryšius su Lietuvos aktyvistų frontu. Pasak istoriko dr. A. Anušausko, dar dirbant Socialinio aprūpinimo komisariate sovietinis NKGB buvo numatęs ją suimti, tačiau apie tai ją išspėjo jos viršininkas Jurgis Glušauskas. Prasidėjus Vokietijos-Sovietų sąjungos karui ir Birželio 23–28 dienų sukilmui, išjungė į sukilių gretas, sukilių Vilniaus štabo, vėliau Vilniaus miesto ir srities komiteto narę. Tačiau lietuviška savivalda Vilniuje truko neilgai – iki 1941 metų rugpjūčio 5 dienos. Vokiečiams įvedus civilinę valdžią, komiteto, o vėliau ir Lietuvos aktyvistų fronto veikla buvo uždrausta. Marcelė įsidarbino Mokslų akademijos Literatūros skyriaus bibliotekoje Antakalnyje. Lietuviamas patriotams teko veikti pogrindje. Tarp jų – ir Lietuvos laisvės kovotojų sąjungai, kurių viena iš aktyvistų buvo Marcelė Kubiliūtė. Drauge su kitomis moterimis ji iškūrė šios sąjungos Moterų skyrių, platinio Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos atsišaukimus ir spaudą. Dar vienas M. Kubiliūtės nuopelnas – nacių nemalonėn patekusių asmenų gelbėjimas. Jos dėka iš gestapo nagų buvo ištrauktai Vytautas Sirijos Gira, Jurgis Barauskas ir kiti. Rūpinosi ji ir Štuthofe įkalintais profesoriumi Vladu Jurgučiu, Petru Kerpe ir Vytautu Tumėnu. Rizikuodama savo gyvybe, M. Kubiliūtė gelbėjo ir žydų vaikus, tarp kurių buvo ir žinoma mokslininkė Irena Veisaitė (tikroji pavardė – Irena Veis, buvo ilgametė Vilniaus pedagoginio universiteto docentė).

Suėmimas ir tardymai

1944 metais prie Lietuvos artėjant antrajai sovietinei okupacijai, M. Kubiliūtė, kitaip nei daugeliis jos bendražygių, nutarė likti Vilniuje. „Rugpjūčio 15 dieną (1944 metai – aut. pastaba) M. Kubiliūtė sutiko vieną savo pažiastamą. Nė neitardama, kad tai – NKGB agentas „Pakalnis“, moteris pasisakė jam dirbanti Mokslų Akademijos bibliotekoje. Agentas nedelsdamas pranešė apie tai savo kuratoriui kapitonui Šuliakui. Po dviejų dienų

Marcelė Kubiliūtė su apdovanojimais, 1932 m.

moteris buvo sulaikyta. Ji buvo apkaltinta priešišku nusiteikimu tarybų valdžiai, dalyvavimui kontrrevoliucinės nacionalistinės organizacijos Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos veikloje. Ją tardė 23 kartus, daugiausia naktimis ir panaudodami „aktyvius metodus“, tai yra kankinimus, vis reikalaudami prisipažinti dėl nationalistinės antitarybių veiklos. Tardymai tėsėsi iki 1945 metų balandžio, tačiau M. Kubiliūtė visus kaltinimus neigė ir neprisipažino. 1945 metų liepos 7 dieną Ypatingasis pasitarimas apkaltino M. Kubiliūtę „išdavikišku elgesiu okupuotoje teritorijoje“ ir nuteisė pagal RTFSR (teisė Lietuvoje, o nuteisė pagal RTFSR straipsnį) 58 straipsnį ir skyrė palyginti nedidelę bausmę – 5 metus tremties.

1949 metų rugpjūčio 22 dieną pasibaigus tremties terminui (tremties laiką išbuvo Tiumenės srities ir Kazachijos lageriuose), rugsėjo 30-ają išvyko į Lietuvą, ją priglaudė rašytojo Jono Biliūno našlė Julija Biliūnenė. Įsidarbino Kauno muziejuje, vėliau Tauragėje dirbo Kelių ruožo saskaitininkė. Į Vilnių M. Kubiliūtė sugrįžo 1956 metais. Visą šį laikotarpį, po grižimo iš tremties, ją akylai stebėjo sovietiniai čekistai. Jiems rūpėjo, ar tik ji neužsiima nelegalia veikla, ar neturi ryšių su anglų žvalgyba. Taip tėsėsi iki 1957 metų rudens. Sunkūs kalėjimo metai, tremtis, ten patirti sužalojimai ir vargas gynimas sugrįžus iš tremties galutinai pakarto M. Kubiliūtės sveikatą. Ypač kamavo sanarių tuberkuliozė, vėliau – vėžys. 1958 metų vasarą prasidėjo sekinantis gynimas ligoninėse ir sanatorijose. Gydytojai jau buvo bejegiai ją išgydyti, galėjo tik palengvinti skausmus. Ir ligos patale ji liko tokia pat dvasiškai tvirta, kantri, ištikima savo idealams, pasiruošusi padėti kitiems. Tokia ir mirė 1963 metų birželio 13 dieną. Palaidota Rasų kapinėse, šalia jos palaidotų savanorių kapų – tokia buvo jos paskutinė valia...

Marcelė Kubiliūtė neliko pamiršta... Jos kapą Rasų kapinėse aplanko ir sutvarko Karaliaus Mindaugo 10-os šaulių rinktinės šauliai, savanoriai, kariai. **Paruošė Stasys IGNATAVIČIUS**

2018 m. rugpjūčio 17 d.

Tremtinys

Nr. 30 (1292)

7

Liudvikai Kelpšienei atminti

Gimė 1930 metų sausio 6 dieną Surdegio kaime, Anykščių rajone, gausioje ūkininkų Emilijos ir Jono Kaminskų šeimoje. Tėvai dirbo 20 hektarų žemės, turėjo parduotuvę.

Prasidėjus bolševikų okupacijai, iš Kaminskų buvo atimta ne tik parduotuvė ir dalis žemės. 1947 metais žuvo brolis Povilas, išėjęs ginti tėvynės kartu su partizanais, o tėvai, kiti broliai ir seserys – ištremti į Sibirą. Liudvika pirmą kartą areštuota, kaltinta bendradarbiavimu su miško broliais ir uždaryta Kupiškio MVD tardymo izoliatoriuje. Netikėtai ir sėkmingai ištrūkusi į laisvę, bandė slapstytis, tačiau likusi viena, be šeimos, suprato, kad miškas – vienintelis pasirinkimas. Taip septyniolikmetė mergina, slapyvardžiu Kuosa, tapo Algimanto apygardos Šarūno rinktinės Merkio partizanų būrio dalimi. Žinodama, kad rezistencinėje kovoje jėgos nelygios, mirties nebijojo, tačiau pasiduoti neketino. Atvykus į miško brolių gretas praše ginklo, kuriuo galėtų nusišauti, nerorėdamas, kad priešai pamitų ją gyvą.

Tuo metu partizanai bunkeriu neturėjo: žiemą ieškodavo prieglobščio pas ūkininkus, vasarą – gyveno miške, tačiau žmonės, palaužti pokario išbandymu ir baimės, vis rečiau norėdavo atverti savo namų duris. Pasitaikydavo ir išdavysčių. Jaunai merginai gyvenimo sąlygos buvo itin sudėtingos, bet jos drąsa ir pasitikėjimas Dievu leido tapti bebaimei ir pasiryžusiai viskam.

1948 metų rugpjūčio 6 die-

ną enkavēdistų būrys apsupo Baltrūno sodybos namus, kuriuose buvo pasislėpusi Liudvika, dėl sužeistos kojos nespėjusi trauktis kartu su partizanais Kavarsko link. Iššokusi pro langą, bėgo į mišką, besivejant aštuoniolikai vyru, norėjusių pamitį ją gyvą. Peršaučiuon Liuda bėgo toliau. Pažutusi, jog trūksta oro, mergina suvokė, kad nebepabėgs. Išsitrukė ginklą, Dievui matant prisidėjo prie smilkinio, ir melsdamasi paspaudė gaiduką, tačiau ginklas neiššovė. Siame kraupiame išbandyme nebuvo jai skirtoji Viešpaties diena ir valanda. Gyvenimas tėsėsi.

Liudviką išvežė į Anykščius, kur ji buvo tardoma pusę metų. Vėliau pervežė į Panevėžį. Teismo nuosprendis įvyko Maskvoje. Liudvikai Kaminskaitei-Kuosai buvo pa-skirta 10 metų griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje. Kalėdama Komijoje, moterų Intos lageryje, pasiduoti neketino – buvo drąsi, kovojo prieš bet kokią neteisybę. Dėl šios priežasties teko ir karcerio bausmę patirti. Tačiau laisva širdis išliko bebaimė, o tikėjimas, viltis ir meilė prasiverždavo su sodriana. Po Stalino mirties Liuda buvo perkelta į Karagandą, Kazachstaną, kirsti miško.

1956 metais Maskvos komisijai peržiūrėjus tremtinių bylas, Liudvika Kaminskaite tapo laisva. Išvykusi į Tomską, Baturino sritį, susitiko ne tik su ištremtais tėvais, dviem broliais bei trimis seserimis, bet ir tremtiniu Romualdu Kelpša, tapusių jos vyru, ir į Lietuvą viisi sugrįžo kartu.

Gyvenimas tėvynėje nebuvo lengvas. Jauna šeima patyrė sovietmečio išbandymus, todėl trumpai apsistojo pas vyro giminaičių Kauno rajone, septynerius metus gyveno Žemaitijoje, Kalnėnuose, bet 1966 metais ėmė kurtis Garliavoje. Susilaukė keturių vaikų: Sauliaus, Valdo, Jauniaus ir Viktorijos. Šeima bendravo su katalikų kunigais, iš tremties sugrįžusiais kitais lie-tuviais. Jų namus nuolat stebėjo sovietinis saugumas.

Su artimųjų mirtimi, skaudžiai išgyvenimais, persekcionimu, šiurpia Sibiro tremtinių susidūrusi Liudvika 2012 metais priėmė dar vieną išbandymą – į amžinąją kelionę pas Viešpatį išlydėjo vyriausiąjį sūnų Saulių.

Iki Liudvikos mirties, sūnus Valdas mamą globojo namuose Garliavoje. Si drąsi, stipri ir tikinti moteris visada norėjo būti laisva. Tokia jausdavosi, dalydama savo širdies laisvę vienims ją pažinusiemis. Amžiną atilsj. Liūdi dukra, sūnūs, vairaičiai ir provaikaitis.

Giedrė KELPŠAITĖ

Vaikaitės kelias į močiutės tremties vietas

(atkelta iš 5 psl.)

Jos sakė: „Viso gero, sek-mės, jūs – mūsų žemiečiai“, o galvoji, galbūt tai paskutiniai žodžiai, kuriuos jos taria lietuviškai ne viena kitai. Suvirpino širdis ir tai, kad viena su mumis net nekalbėjo, sakė, kad atsiminimai jai yra per skaudūs.

Ust Onolva – gyvenamas kaimas, ten yra žmonių, nedidelė mokyklė, dvi parduotuvės... ir lietuvis Zigmas Zonduras. Jis papasakojo savo istorija. Įsikūrėme greta nedidelio

upelio, kuriame sėmėmės vandens prausimuisi. Tačiau greatai tos vietas radome meškų pėdsakus. Buvo baisu, kad neateitų svečių, bet buvo vėlu, nebuvo laiko ieškotis naujos vietas stovyklavietei. Išmiegojome normaliai, vyrai ryte sukūrė laužą, papusryčiavę išėjome apžiūrėti kapinių. Jos buvo didelės, gražiai aptvertos, daugiausia rusų, bet yra ir lietuvių kapų. Miestelyje juodų dažų nebuvo pakankamai, tad nusipirkome kelių spalvų ir sumai-

šėme, kad būtų kuo tamsesni. Ten dažiau tvorelę, kryželį. Buvo labai gera dirbtai. Aš priklausiau maisto virimo komandai, bet kai vadovas pasakydavo, kad turėčiau eiti į mišką tvarkytį kapą, ėjau mielu noru. Miške dirbtai buvo gera, ten pavėsis, jutau, kad darau kažką labai prasmingo, prasiliečiu prie praeities, kuri liks visam gyvenimui.

Užrašė Daiva ČERVOKIENĖ („XXI amžius“)

Tremtinys
ISSN 2029-509X

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė

Redakeja: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365

AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai

Tiražas 1660 egz.

Kaina
0,61 euro

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS

Ilsėkites ramybėje

Vladislava Mačiulytė
1938–2018

Gimė Joniškio r. 1948 m. tremtinė. Iš tremties sugrįžusi baigė studijas, Joniškyje dirbo lie-tuviai kalbos mokytoja. Mokiniai mokė tėvynės meilės, ugđė katalikiškas tradicijas, aktyviai dalyavo visuomeninėje LPKTS veikloje. Atjaudavo likimo draugus, paremdavo juos moraliai ir materialiai.

Užjaučiame gimines ir artimuosius.
LPKTS Joniškio filialas

Anelė Danilevičiūtė
1927–2018

Gimė Prienų r. Pedriežiškių k. Mokėsi Prienų „Žiburio“ gimnazijoje. 1945–1946 m. išsijungė į partizaninį judėjimą, tapo ryšininkė. Su mokslo draugėmis platinė partizanų spaudą, rinko jiems maistą, drabužius, palaikė pastovų ryšį. 1946 m. suimta ir Kauno karinio tribunolo nuteista 5 m. lagerio. Kalėjo Vorkutoje. Isleista iš lagerio ištremta į Krasnojarsko kr. Udereisko r. Motygino k. 1954 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo ir mokėsi Kauno politechnikos institute, įgijo viešojo maitinimo technologės specialybę. Aktyviai dalyavo įsikūrusio „Tremtinio“ klubo veikloje. Buvo nuoširdi draugė visiems ją pažinojusiems.

Likimo draugai Leonas Noras
1931–2018

Gimė Šiaulių r. Jurgaičių k. ūkininkų šeimoje. 1951 m. su mama ir dvieim seserimis ištremtas į Irkutskos sr. Zalario r. Bagautujo k. Tėvas tuo metu kalėjo lageryje. Tremtyje Leonas baigė traktorių mokyklą ir dirbo kolūkyje. 1957 m. grįžo į Lietuvą. Čia sukūrė šeimą su likimo drauge tremtine Genovaite. Susilaukė dukrelės Ilonos. Gyveno Šiauliouose, dirbo melioracijoje. Buvo aktyvus LPKTS Šiaulių filialo narys.

Palaidotė Šiaulių r. Kužių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, dukters šeimą, gimines ir artimuosius.

LPKTS Šiaulių filialas Petras Čepulis
1916–2018

Gimė Rokiškio aps. Pandėlio valsč. Stanikūnų k. 1944–1953 m. kalėjo Magadano lageryje. Po Stalino mirties buvo reabilituotas ir grįžo į Rokiškio rajoną. Buvo darbštus, nuoširdus, mylimas ir visų gerbiajamas žmogus.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, dukterį ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Skelbimai

Rugpjūčio 22 d. (trečiadieni) 17 val. LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) LPKTS Kauno filialas rengia „Baltijos kelio“ paminėjimą. Koncertuos ansamblis „Melodija“.

Rugpjūčio 25 d. (šeštadien) 11 val. LLA sąjunga ir LPKTS Šilalės filialas kviečia į Lietuvos Žemaičių apygardos partizanų žūties 65-ųjų metinių minėjimą. **10.30 val.** šv. Mišios už žuvusius Lietuvos kovotojus Laukuvos šv. Kryžiaus atradimo bažnyčioje. **12.30 val.** paminklo atidengimas ir pašventinimas, Laukuvos sen. Gatautiškės k., prie kelio Laukuva–Varniai.

LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) atidaryta filokartijos paroda „Popiežius Pranciškus, Šventasis sostas, Popiežių rezidencijos“ iš dr. Romualdo Rimdeikos kolekcinių rinkinių.

Jie mylėjo tėvynę ir Dievą

Graži kalvotoji Žemaitija, piliakalniai, ežerai, ežerėliai ir milžinkapiai... Legendomis, padavimais apipintas šis kraštas. Garsūs ir žmonės, kilę iš tų apylinkių. Net kelis šimtmečius mena Medvėgalio kalnas, kur ilsisi „vytautinių“ Žemaitijos bajorų Tallat-Kelpšų, Bytautų, Liutikų giminės, krauko ryšiais susijusios su Vytauto Didžiojo – Medvėgalio – Laukuvos – apylinkėse kažkada įkurdintais tutoriais. Kapinaites Medvėgalio papédėje pašventinio pats Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius. Dabar šiose giminės kapinaitėse ilsisi ir iš Filadelfijos pargabentai Alfonso Jurskio, jo žmonos Onos Tallat-Kelpšaitės-Jurskiene palaikai.

Naujam gyvenimui prikeltas ir buvęs Karūžiškės dvaras, menantis prof. Alfonso Jurskio – radijo įkūrėjo, inžineriaus šeimą. Sugrižusi Lietuvon jų dukra Snieguolė Jurskytė-Akstinienė kartu su kulturologu, kolekcinku įkūrė galériją, kur rengia parodas, atstatę keletą pastatų. Jų išpuoselėtoje sodyboje stovyklauja skautai, lankosi Šilalės jaunieji šauliai bei Medvėgalio tyrietojai archeologai.

Kasmet pirmajį rugpjūčio šeštadienį rengiama Tautos šventė. Šiais metais šie žmonės nustebino nepaprasta dovana šimtmečio Lietuvai. Prie Padavyčio ezero, buvusio dvaro sodyboje, pastatytais ir pašventintas paminklinis akmuo Padavytyje gimusiems ir Lietuvai tarnavusiems Tallat-Kelpšams: generalui Kazui, kapitonui Stasiui, šauliui Tadui, rezistentui Jonui, Onai Tallat-

Kelpšaitė-Jurskienei.

Lietuviška dvasia, meile tėvynei išauklėti žmonės išrašyti į Lietuvos istorijos metraščius. Išsimintina asmenybė – Kazys Tallat-Kelpša. Baigęs mokslus, gyvenimą skyrė tarnystei Lietuvos kariuomenėje, kur už pasiaukojamą darbą buvo apdovanotas: Vytauto Didžiojo ordinu 3-iojo laipsnio, Gedimino ordinu 3-iojo laipsnio, Savanorio kūrėjo medaliu, Lietuvos 10 metų Nepriklausomybės medaliu, latvių Trijų žvaigždžių ordinu, 2 laipsnio ir Latvijos Nepriklausomybės 10 metų medaliu.

Kazys Tallat-Kelpša, tarnaudamas kariuomenėje, ėjo ir kitas atsakingas pareigas: dėstė taktikos ir karo meno (istorijos) dalykus Karo mokykloje, Aukštesniuosiuose karininkų kursuose, Vytauto Didžiojo aukštojoje karo (gen. stabo) mokykloje. 1936 metais Lietuvos kariuomenės atstovu dalyvavo Anglijos karaliaus Jurgo V laidotuvėse. Bendradarbiau karinėje spaudoje. Hektografiu išleido knygą „Napoleono krai“, „Karo veiksmai Lietuvoje 1915 m.“ ir kt.

Rusijos kariuomenei artėjant prie Lietuvos, gen. Kazys Tallat-Kelpša kartu su žmona Janina ir sūnum Algiu pasitraukė į Vokietiją, o 1949 metais jis atvyko į Kliplendą, kur aktyviai išjungė į lietuvišką veiklą: 1950 metais suorganizavo ir įsteigė L. V. S. Ramovės Kliplendo skyrių, buvo jo pirminkinkė.

Kraštiečio knyga – atminties paminklas gimtinei

(atkelta iš 4 psl.)

Kraštiečio G. Stankevičiaus poemą, skirtą Traupio partizanams, skaitė Antanas Grimža. Istorikas G. Vaičiūnas, pristatydamas J. Lukšės knygą, gyrė autorui už atliktą neįkainojamą darbą savo tėviškei, kruopščiai surinktas faktologines žinias, kalbino knygos autorui apie knygos leidimo sunkumus, jo ateities planus. Pokalbis nepraejo be diskusijos. Auditorijos dalyvė išsakė pastabą, kad negali būti vienos tiesos, kad abiejose pusėse žuvo žmonės, ir knygai priešpastatė anykštėno B. Pilkauskio leidinių „Mane žudė broliai lietuviai“. Padiskutavus skaudžia pokario tema, priimta viena tiesa: dėl to, kad vyko pilietinis karas, kaltas okupantas. Anykštėnas istorikas G. Vaičiūnas, kuris ruošiasi išleisti knygą apie Anykštėnų rajono partizaninę kovą, įteikė J. Lukšei savo su-

rinkus duomenis apie Traupio seniūnijoje nužudytius ir žuvusius asmenis.

Menotyrininkė Jolanta Zabulytė, kalbėdama apie J. Lukšės darbus, gyrré begalinį kolegos kruopštumą. „Jonas parodos parengtos nesinaudojant jokiais kompiuteriais, savo ranka, pieštuku, kaip senaisiais laikais. Užuot paėmęs į rankas fotoaparatą, jis eina sunkesniu keliu, jo atlikimo technika tampa tarsi meditacijos aktu.“ – kalbėjo menininkė. J. Lukšė pabrėžė pirminybę teikiantis autentiškumui.

Jonui Lukšei už rašytinį paminklą Traupiui dėkojo ir sveikino Anykštėnų rajono vicemeras S. Obelevičius, Traupio seniūnė D. Tolušytė, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Anykštėnų filialo pirmininkė P. Petrylienė, Traupio bendruomenės pirminkinkė A. Obelevičienė, mokyklos di-

Tallat-Kelpšų giminės atminimo žamžinimo renginyje kapitoną Stasi, šaulį Tadą, rezistentą, sušaudytą kalėjime Joną Tallat-Kelpšus ir Oną Tallat-Kelpšaitę Jurskiene pristatė mokiniai, vadovaujami Šilalės rajono Laukuvos Norberto Vėliaus gimnazijos direktorės Raimondos Kauneckienės.

Apie garbingą Tallat-Kelpšų giminė prisiminimais dalijosi gimtinę naujam gyvenimui prikelusi Snieguolė Jurskytė-Akstinienė. Ji sakė, kad visi, kurių vardai iškalti paminklinio akmens plokštėje – mylėjo tėvynę ir Dievą. Vieni jų liko užjūryje, kur pasitraukė nesutikę paklusti okupantams, o tėsė darbą Lietuvos labui, kiti, kaip jaunėlis Jonas, anksti pradėjės kovą, žuvo už Laisvę.

Nekasdienį įvykį minintys Žemaičių žemės žmonės klausėsi Žemaičių vys-

kupystės muziejaus direktoriaus Antano Ivinskio istorinės apžvalgos ir gerų darbų minėjimo.

Istorinės valandos, atminimo ženklių nebūtų, jei nebūtų atsidavusių žmonių, kaip Šilalės rajono meras Jonas Gudauskas, Laukuvos seniūnija.

Renginyje dalyvavo ir LPKTS Šilalės filialo pirminkinkė, Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medalo „Tarnauju Lietuvai“ nominantė Terėzė Ūksienė, LPKTS valdybos narė Loreta Kalnikaitė bei kiti. Skambant Šilalės kultūros centro liaudiškos muzikos kapelos „Šilojus“ dainoms, dar ilgai susirinkusieji vaikščiojo ezero pakrantėmis, kėlė žvilgsnius į šimtamečius ąžuolus, giliai dangun įsirėžusių tuopų viršūnes...

Dar vienas žiedas įvainiko Lietuvai pynę pražydo.

Dalia POŠKIENĖ

Padavytyje, prie paminklinio akmens Tallat-Kelpšoms

Ramunė MUSTEIKIENĖ

Kviečiame paminėti Sibiriečio dieną Lenkijoje

Lietuvos politinių kalinių bendrija „Kolyma“ jau penktus metus kvečia kartu vykti į Pasaulinės sibiriečio dienos minėjimą Lenkijoje rugsėjo 16–18 d.

Rugsėjo 16 d. (sekmadienį) anksti ryte išvykstame iš Lietuvos. Keliaujame per šiaurinę Lenkiją, stabtelime trijų valstybių sienų – Lietuvos, Lenkijos ir Karaliaučiaus krašto – susikirtimo taške bei ant Kukmedžių kalno, Lėciuje (lenk. Giżycko) aplankome Šv. Brunono kryžių, prie Rastapilio – „Wolfsschanze“ („Vilko guolis“) – sprogimų sugriautus bunkerius buvu-

sioje Hitlerio vadavietėje Rytprūsiuje. Vakare atvykstame į Gdanską. Nakvynė viešbutyje.

Rugsėjo 17 d. (pirmadienį) pusryčiai, važiuojame prie Rytų Golgotos aukų paminklo, kur vyks Pasaulinės sibiriečio dienos iškilmės. Nenorintieji dalyvauti iškilmėse tuo laiku galės savarankiskai susipažinti su Gdansku. Po iškilmėj važiuojame į Kašubų krašto vaizdžio parke esantį Šymbarką, Kašubų regiono edukacijos ir propagavimo centrą, kur vyks Tarptautinės sibiriečio dienos minėjimo tėsinys. Po rengi-

nio apsistojame viešbutyje Šymbarke, laisvas vakaras (yra galimybė surengti vakarinę ekskursiją į Gdanską, aplankant Popiežiaus Altorių ir „Solidarumo“ memorialą).

Rugsėjo 18 d. (antradienį) pusryčiai, važiuojame į Štuthofo koncentracijos lagerio memorialą. Po to aplankome Fromborką – miestą, kuriamė dirbo žymus astronomas Mikalojus Kopernikas. Apžiūrime arkikatedrą su Koperniko kapu ir didžiule Fuko švytuokle, demonstruojančią Žemės sukimą. Vėlai vakare grįžtame į Lietuvą.

Norinčiuosius važiuoti prašome kreiptis į bendrijos „Kolyma“ valdybos narę Sigitą Žilionį telefonu +370 685 76840 arba el. paštu: sigitas@kolyma.lt. Išvykos kaina 140 eurų, reikės sumokėti 40 eurų avansą vietai rezervuoti. Į kainą įskaičiuota kelionė, visi pervežimai, nakvynės viešbučiuose, pusryčiai ir dalyvavimas Sibiriečių dienos renginiuose. Kviečiame kartu vykti mums giminės okupantų smurto aukų organizacijas su savo vėliavomis ir kita atributika. Renginio puslapis: <https://www.facebook.com/events/>